

ALMARA VƏLİYEVƏ
doç. dr.

ABDAL-GÜLABLI AŞIQ VALEH VƏ ONUN SƏNƏT ŞƏCƏRƏSİ

Tədqiqatlar göstərir ki, Qarabağ aşıq mühiti XVII-XIX əsrlərdən özünəməxsus yer tutur. Burada tarixən güclü ustad aşıqlar da mövcud olub və müxtəlif dövrlərdə bu sənətin ayrı-ayrı nümayən-dələri yaşayıb yaradıb. “Aşıqlıq sənətini seçənlər bütün varlıqları ilə ömürlərini saza-sözə həsr edərək həm ustadların yaradıcılıq sirlərini öyrənməyə çalışmış, həm də dəyərli əsərlər yaratmışlar” (2,183).

XVIII-XIX əsrlərdə Qarabağda aşıq sənəti öz yüksəliş dövrünü keçmiş, burada Aşıq Qurbani, Aşıq Abdulla (Sarı Aşıq), Aşıq Səməd, Aşıq Valehin törəmələrindən sayılan nəvəsi Aşıq Abbasqulu, Aşıq Qəmbər, Aşıq Abbasqulu, Aşıq Nəcəfqulu, Aşıq Cəfərqulu, Aşıq Xaspolad, Aşıq Nəbi, Aşıq Həmid, Aşıq Məhəmməd, Aşıq Xosrov və onlarla tanınmışlarımız böyük ustadın sənətkarlıq irsini davam etdirmişlər. Bu mühitin klassik ənənələrinin yaşamasında Aşıq Valehin xidmətləri danılmazdır. Uzun illərin tarixini özündə yaşadan Azərbaycanın ustad aşığı Kərbəlayı Səfi Məhəmməd oğlu Aşıq Valeh təxminən 1722-ci ildə Qarabağın Abdal-Gülablı kəndinin “kənd” məhəlləsində doğulmuş, 1822-ci ildə vəfat etmişdir.(5,321)

Yüz yaşında oldum piri natəvan
Gələnlə, gedənlə, qonşuyla yaman.
Könlümdə ahüzar, çeşməmdə duman.
İstədim fənanan köçəm üqbaya.(5,321)

“Həmin kəndin “Gümbəzin Dərəsi” adlanan ərazisində torpağa tap-

şırlmışdır. Bu kəndin sakini olduğum üçün yazılan məlumatı təsdiqləyirəm” (A. Nəbiyeva). Aşıq Valeh Aşıq Qurbanidən sonra aşıq havalarının bəstələyicisi kimi də tanınmışdır. Bunlardan "Zil qaytağı", "Qaytağı" (buna "Qarabağ dubeyti" də deyirlər), "Baş sarıtel", "Orta sarıtel", "Qarabağ şikəstəsi", "Qarabağ ləngəri" və digərlərinin adını çəkmək olar.(5.325).

Əldə edilən araşdırmalar göstərir ki, xalqın ustad aşığı olan Aşıq Valeh XVIII yüzilin ədəbi mühitində saz şeirinin qüdrətli məktəbini yaratmışdır. Təəssüf ki, Aşıq Valehin ustadı Aşıq Səmədin həyat və yaradıcılığı barədə hələ əldə kifayət qədər məlumat yoxdur. Belə ki, Aşıq Səmədin ədəbi irsi vaxtında toplanılıb yazıya alınmadığından bu günə gəlib çatmamışdır. Onun haqqında yalnız "Valeh və Zərnigar" dastanında müxtəsər məlumat verilmişdir. "Səməd və Zeynəb" dastanında Aşıq Səmədin dövrü, həyat və yaradıcılığı haqqında müəyyən məlumata rast gəlinir. (Aşıq Xaspolad) Aşıq Valeh yaradıcılığını araşdırıb toplayarkən onun nəticə və övliyalarından, yüzdən yuxarı yaşlı kənd sakinləri ilə həmsöhbət olmuşam".(13)

Aşıq Valehin atası Məhəmməd, Məhəmmədin atası Mehdi, Mehdi-nin atası şair Məmməd, Məmmədin atası Aşıq Gülüm, Gülümün atası Aşıq Cunun. Aşıq Cununun atası Nabat təxəllüsü ilə şöhrət tapmış Aşıq Fərman olmuşdur. Aşıq Valehin bu şeirindən bəlli olur ki, onun babası Məhəmməd də şair olubdur:

*Mənəm şair Məhəmmədin növbəti,
Aşıq Güllü, Aşıq Cunun nabəti.
Aşıqlıqda hər kəsdənin övladı,
Valeh ilə bərabərsə, de gəlsin.*

Aşıq Valehin özündən sonrakı övladları:

"Oğlu Allahverdi, nəvəsi Ələkbər, Alı, Mehdi, Ələkbərin övladları Dünyamalı, Xanlar. Dünyamalının oğlu Nağaraçı Yelmar. Yelmarın oğulları Akif, Arazxan, Xanların oğlu Əliş, Alının oğlu Abbasqulu, Abbasqulunun oğlu Əzizxan, Əzizxanın oğlanları Mübariz, Feyruz, Abbas, Rauf, Valeh.(13) "Mehdinin oğlanları Hüsü, Hüsünün oğlu Allahverdi, Cəmil, Qönçə, Əsmət. Allahverdinin oğlu Vəkil, qızı Rü-

babə, Kamil, Vəkilin oğlu Mehdi, Kamilin qızı Qönçə(14) " nəvəsi Zərnigar (sinədəftər qadın olub babası Aşıq Valehin şeirlərini hafizəsi güclü olduğu üçün yaddaşında saxlayırmış).(3.3) Gülablı kəndinin "Kalvallar" məhləsində yaşayıb dünyasını dəyişib və kənd qəbir-sanlığında dəfn olunub, (14) "oğlu Məhəmməd (1941-1945-ci ilin müharibə iştirakçısı olub) həyat yoldaşı Güllü onun qızı Zəndənin qızı Aybəniz, qızı Şamama həyat yoldaşı Hümət (Ağdamın Xinzırstan kəndində yaşayıb dünyasını dəyişib, həmin kənddə dəfn olunub), oğlanları İsa, Həci, Aybəniz xanım onun 1958-ci ilə 90 yaşında vəfat etdiyini və Gülablı kəndinin ikinci qəbiristanlığında kəndin girəcəyində dəfn olunub".(15) Bu məlumatları Aşıq Valehin yadıcısı Talibova Aybəniz Şahmar qızından almış. (1954-cü ildə Ağdam şəhərində doğulub. Qarabağ ermənilər tərəfindən işğal olunduğu üçün (1992-1993) məcburi köçkün kimi Bakı şəhərində yaşayır. Həyat yoldaşı Talibov Ağalar övladları) Uşaqlıq hafizəsində nənəsi Zərnigarın onu əzizlədiyi zaman bu bayatını soyləməsi həkk olunmuşdur.

*Qoçu Sahmarın qızı
Mənə bir daş tulladı
Az qaldı sinəmi dağıda
Hələ yaxşı qurtardı*

"1747-ci ildə Aşıq Valeh Zərnigar xanımla ailə həyatı qurur. Apardığı araşdırmalara görə "Aşıq Valeh Dağıstanlı Zərnigar xanımı Gülablı kəndinə gətirib. Zərnigar xanım 1840-cı ildə Gülablı kəndində vəfat etmiş və kəndin qədim qəbiristanlığında həyat yoldaşı Aşıq Valehin yanında "Gümbəzin Dərəsi" adlanan ərazisində dəfn olunmuşdur". Nəvəsi Zərnigarın dediyinə görə Aşıq Valeh 100 yaşında Zərnigar isə 93 yaşında, ondan 18 il sonra vəfat edib.(13) ("Qarabağ aşıq mühiti"ti kitabımda bu mənəbə səhv getmişdir A.Nəbiyeva) Zərnigarın baş daşını köçərilərin aparması haqqında 1953-cü ildə 121 yaşlı Valeh və Zərnigar pərəstişkarı Mirzalı adlı bir qocadan eşitmişdim. Lakin sonralar Gülablı kəndinin köhnə qəbiristanlığından təxminən 200 m aralıda Nuru adlı bir kənd sakini ev tikərkən köhnə bir baş daşına rast gəldiyini dedi. Biz Məmmədbağır adlı bir mollaı da

götürüb, gedib həmin başdaşıda olan ərəb yazısında olan yazını oxuduq. Məlum oldu ki, bu Zərnigarın baş daşdır və yəqin ki, başdaşı ağır olduğundan köçerilər onu apara bilməyiblər.(13). “Uşaqlıq xatirələrindən yadımdadır ki, kənd sakinlərindən biri onların qəbirlərinin ətrafından üzərində Valeh Zərnigar yazılmış qızıl üzük tapmışdır. Sonrası barədə xəbərim olmadı”.(A.Nəbiyeva). Aşıq Valeh və Zərnigarın xatirəsini əbədiləşdirərkən həmin qədim baş daşını da Zərnigarın məzarının üzərində bərba etdik.(13)

“1980-ci ildə Aşıq Valehin və Zərnigar xanımın məzarlarını Gülablı kəndinin aşağı məzarlığına köçürülmüş, hər iki aşığın abidələri qoyularaq, xatirələri əbədiləşdirilmişdir. (1992-ci ildən həmin kompleks ermənilərin işğalı altındadır. 2020-ci ildə Qarabağ torpaqları işğaldan azad olunub)(A.N.) Həmin xatirə kompleksində Valehin və Zərnigarın kufə çapı ilə yazılmış baş daşları da öz yerini tutmuşdur.

Aşıq Valehin baş daşında aşağıdakı sözlər yazılmışdı.(13)

Valeh ləqəbimdir, Səfidir adım.

Allahı sevənlər budur muradım

Qəbrim yol üstündə İrzillilah

Hər gələn oxusun əlhəm-qülhüvəllah.

(Kərbəlayi İbn Səfi Məhəmməd 1238)

Aşıq Valehin həyat yoldaşı Zərnigar xanımın baş daşında isə bu sözlər yazılmışdır:

Vəfayı eşqdə düz ilqar mənəm

Sadiqi aşıqə vəfadar mənəm

Məkani Dərbəndəm, övrəti Valeh,

Sorağı dastanı Zərnigar mənəm.

(Zərnigar Bin-Ti Süleyman)(13)

Qarabağ ərazisi o cümlədən Gülablı kəndi erməni fəsitləri tərəfindən işğal olunanda tarixi abidələrimiz, muzeylərimiz torpaqlarımız kimi əsirliyə çevrildi. (1992-2020)

Sonralar Səhər Mümtaz, P.Əfəndiyev, H. Əlizadə, Famil Mehdi, Mürsəl Həkimov, Azad Nəbiyev, Məhərrəm Qasımlı, Mahmud Allah-

manlı, S. Orucova, Aşıq Valeh haqqında maraqlı tədqiqatlar aparmış, onun anadan olma və vəfatı tarixini dəqiqləşdirməyə çalışmışlar. Bu sahədə professor Mahmud Allahmanlının “Aşıq Valehin həyatı və yaradıcılığı” tədqiqatı diqqətə cəlb edir (1). Aşıq Valehin yaradıcılığı bu gün də tədqiqatçıların diqqət mərkəzindədir, onun ədəbi irsi maraqla araşdırılır. Professor Rüstəm Rüstəmzadənin “Aşıq Valehin həyat və yaradıcılığı” adlı elmi məqaləsi də bu qəbildəndir (12).

Həmid Araslı, Əhliman Axundov, M.H.Təhmasib, Paşa Əfəndiyev, Famil Mehdi, Mürsəl Həkimov, Azad Nəbiyev, Məhərrəm Qasımlı, Mahmud Allahmanlı və başqaları Aşıq Valehin yaradıcılığını yüksək qiymətləndirmiş, onun haqqında dəyərli fikirlər yürütmüşlər. Bu tədqiqatda Aşıq Valehin həmyerlisi Famil Mehdi, Aşıq Xaspolad çox araşdırmalar aparmışlar. Bu sırada dayanan ustad aşıqların yaradıcılığı bu günkü gəncliyə həm mənəvi, həm də elmi nöqtəyi-nəzərdən çox töhfə verir. Ona görə də onun məlum olan yaradıcılığı daha çox tədqiqata cəlb olunmuşdur. Vaxtilə Hüseyin Mufti Əfəndi Qayıbov, Firudin bəy Köçərli, Mir Möhsün Nəvvab Aşıq Valehin şeirlərini toplamışlar. Azərbaycanda nəşr olunan “şüəranın əsarına məcmuə” toplusunda H.Qayıbov bu el sənətkarının bir neçə şeirini çap etdirmişdir. F.Köçərlinin “Azərbaycan ədəbiyyatı” kitabındakı “Kərbəlayi Səfi Valeh təxəllüsü” (7,598) məqaləsində aşığın həyat və yaradıcılığından bəhs olunur. F.Köçərli tərəfindən onun bir şeiri “SMOMPK” məcmuəsində rus dilində çap olunmuşdur” (6.12). Mətbuatda həmin şeir haqqında İ.Lopatinski, V.Qordlevski müsbət rəy söyləmişlər. Bu barədə akademik B.Nəbiyev F.Köçərlinin “Valehin nəğmələrini” də topladığını göstərir” (8,161). Aşığın şeirlərində tarixi şəxsiyyətləri, Şərqi söz ustalarının xatırlaması onun zəngin dünyagörüşündən xəbər verir. Firudin bəy Köçərli “1910-cu ildə Tiflisdə “Pesnya Valexa” adlı yazısını çap etdirmişdir”. (6, 12). Hər iki toplama materialı müxtəlif illərdə qələmə alınmış, SMOMPK-un müxtəlif buraxılışlarında dərc edilmişdir. Əvvəlcə S.P. Zelinskini imzası ilə “Erməni aşığı Vartan Xoyskinin nəğməsi” başlığı altında SMOMPK-un 1882-ci il, 2-ci buraxılışı, 2-ci şöbəsində (səh. 99-106) material, sonra isə yenə həmin toplusunun 1910-cu il, 41-ci buraxılışının, 2-ci şöbəsində (6,24-36) F.B.Köçərlinin “Valehin nəğməsi” («Песня Валеха») məqaləsi və

***Adım Zərnigar dır, məkanım Dərbənd,
Məni anar olsan, bu məkana gəl!***

Məktubdan halı olan Aşıq Valeh ustadı Səmədin icazəsi ilə Dağıstana - Dərbənd şəhərinə gəlir. Zərnigar xanımla görüşür. Deyişməzdən əvvəl Zərnigar xanım Aşıq Valehlə şərt kəsir ki, əgər məğlub olarsa boynu vurulacaq, yox əgər qalib gələrsə ona xatun olacaq. Dastanın əsas hissəsini Aşıq Valehlə, Aşıq Zərnigarın deyişməsi təşkil edilir. Beləliklə, Aşıq Valeh Zərnigar xanımı söz meydanında məğlub edir, aşıqları zindandan azad edir və şərtə görə Zərnigar xanımla ailə həyat qurmaq fikrini dəqiqləşdirir. "O zaman Aşıq Valehin 25, Zərnigar xanımın 18-19 yaşı vardı".(13) Aşıq Valeh haqqında dissertasiya işi yazan Mahmud Allahmanlı Aşıq Zərnigarın da şəxsiyyətini dəqiqləşdirir. Zərnigar xanım 1730-cu ildə Dərbənddə anadan olmuş, Aşıq Valehin müasiri olmuşdur. Uşaq vaxtlarından şeirə, sənətə, saza böyük həvəs göstərmişdir. On yeddi yaşına çatanda ustad aşıq kimi məşurlaşmışdır. Buna görə də əhd edir ki, hər kim onu bağlasa, ona ərə gedəcək. Çox aşıqlar onu bağlamaq fikrinə düşürsə də, məğlub olub onun toruna düşür. Ümumiyyətlə, deyişmələrindəki qoşmalar, ayrı-ayrı şeirlərindən məlum olur ki, Zərnigar xanım dərin kamal sahibi, mütərəqqi bir ziyalı qadın olmuşdur. Təəssüflər olsun ki, onun geniş tərcümeyi-halı və yaradıcılığı bu günə qədər öyrənilməmiş qalıb. Nəhayət, Qarabağın Gülablı kəndindən Dağıstana gələn Aşıq Valeh deyişmələri ilə onu bağlayır, sonda vədə əməl edilərək birlikdə Gülablı kəndinə gəlirlər. Kəndin əhalisi onları toy-bayramla qarşılayır. Günlərlə davam edən toy "Duvaqqapma" ilə tamamlanır. Toydan sonra Aşıq Valehlə Zərnigar xanım ailə həyatı qururlar və ömürlərinin sonuna kimi bir-birilərinə sadıq qalır bir yerdə yaşayırlar. "Aşıq Valeh Dağıstana Zərnigar xanımla deyişməyə gedəndə Sənəm xanımla evli olur və oğlu Allahverdi doğulur. (Rübabə). Sonralar bu əhvalat "Valeh və Zərnigar" adlı məşhur dastana çevrilir. Bu dastanda Aşıq Valehin yaradıcılığının xeyli hissəsi qorunub saxlanılmış, dövrümüzdə qədər gəlib çatmışdır. Dastanda qoşma, gəraylı formasında çox maraqlı hər-bə-zorba şeir nümunələri işlənmişdir. Zəngin xalq dilindən gələn aforizmlər, orjinal məcazlar aşığın yaradıcılığını rəvənləndirir. Əl-

bəttə, dastanda baş verən deyişmələr və bağlamalar orta əsr dastan ənənələrindən irəli gəlirdi. Aşıq Xaspoladın "Taleh və Həqiqət" dastanında Zərnigar xanımın həyatı ilə bağlı xeyli məlumatlar verilir.

Aşıq Valehin "Valeh və Zərnigar" dastanının bir neçə variantı vardır. Dastanın birinci variantını Hümmət Əlizadə toplayıb. "Dastanlar və nağıllar" (Bakı, "Azərənəşr", 1937), bir variantı 1944-cü ildə Laçın rayonunun Əhmədli kəndində yaşayan Aşıq Məşədi Dadaşdan toplanmışdır, digər variantını Ə.Axundov, "Azərbaycan dastanları", beşcildliyinin üçüncü cildində (toplayıb tərtib edən Ə.Axundov, Bakı, "Elm", 1967), Məmməd Hüseyn Təhmasib "Azərbaycan xalq dastanları (orta əsrlər)" Bakı, "Elm" nəşriyyatı, 1972. "Aşıq Valeh" Tovuzlu Şair Vəlinin ifasında qələmə alınıb, "Azərbaycan el ədəbiyyatı", Bakı, 1927-1929, "Aşıq Valeh" Aşıq Balaca Balabəy oğlu, Qasım İsmayılov, Cəfərkürd, 1954, "Valeh və Zərnigar" Aşıq Dədəkişi Hüseynqulu oğlu, Naxçıvan Zeynəddin, 1955, "Valeh Zərnigar", Söyləyəni, yeri və ili məlum deyil. İnst.arx. № 713, "Valehin nağılı", Aşıq İbrahim, Kirovabad, 1955, Aşıqlar Birliyinin hazırladığı "Aşıq ədəbiyyatı antologiyası"nın bu cildində isə "Azərbaycan dastanları" (V cildə, IIIc, Bakı, "Lider", 2005 nəşrindən yararlanmışdır). "Aşıq Xaspoladın özündən topladığım variantını çapa hazırlamışam. Dastanın Aşıq Xaspolad, Aşıq Şəmşir, Aşıq Xosrov variantları da yazıya alınıb".(A.Nəbiyeva)

İranda toplayıb tərtib edən Məhəmməd İbadi "ALİŞIQ", "Valeh və Zərnigar" dastanı, söyləyəni: Xoşlu Aşıq Qulamrza, Əjdəri Urmiyə aşıq mühiti. Aşıq Əbüləli Nuri, (Təbriz Qaradağ aşıq mühiti), aşıqların sazda ifa variantlarını əldə etmişik.

Aşıq Valeh yaradıcılığının toplanması, nəşri və öyrənilməsinin böyük bir tarixi vardır. M.M.Nəvvab, M.Müctəhidzadə, H.Ə.Qayıbov, F.Köçərli, S.Mümtaz, H.Əlizadə, Ə.Axundov, F. Mehdi, X. Mirzalıyev, M.Çəmənli, Mahmud Allahmanlı, Məhərrəm Qasımlı və başqaları ustad sənətkarın ədəbi irsinin gələcək nəsillərə çatdırılması sahəsində gərəqli addımlar atmışlar.

Araşdırmadan məlum olur ki, Qarabağ klassik aşıq mühitinin yaradıcıları olan Aşıq Səməd, Aşıq Valeh, Aşıq Əmrah, Aşıq Qənbər, Faiz Cəfər, Şair Məhəmməd, Aşıq Cunun, Aşıq Gülüm, Aşıq Nəbati, Aşıq

Abbasqulu, Aşıq Xaspolad, zurna aşıqları Aşıq Nəcəfqulu, Aşıq Hüseyin, Aşıq Muxtar, Aşıq Manı Əkbəri, Aşıq Həsən, Aşıq Qaraq, Aşıq Əliş, Aşıq Məmməd, Aşıq Baxış, Aşıq Məhi, Aşıq Zülü, Aşıq Oruc, Aşıq Balakışi, Aşıq Lətif, Aşıq Lələkişi və nağaraçılar Aşıq Yediyar, Aşıq Əhməd, Aşıq Yelmar, Aşıq Həsən, Aşıq Mehdi, Aşıq Ziyadxan, Aşıq Məcid, Aşıq Hüsü, Aşıq Qulunun davamçıları olan Qarabağ aşıqları bu gün də Aşıq Nəbinin, Aşıq Həmidin, Aşıq Məhəmmədin, Aşıq Xosrovun və digərlərinin ardıcılığı ilə davam edir. Aşıq Valehin davamçısı olan Aşıq Xaspolad isə ulu Ustadımızın məzarının abadlaşmasında, dastan-rəvayətlərinin toplanıb çap olunmasında əvəzsiz xidmətlər göstərmişdir. Aşıq Valehin yaradıcılığının söz söhbəti indi də onun nəsil şəcərəsinin və Abdal-Güləblinin müdriklərinin yaddaşından silinməmişdir.

Ümumiyyətlə, Güləblı kəndinin tanınmış simalarından Mirzəyəvlər nəslı Republikamızda çox tanınmış nəsil olub. Ali Məhkəmənin sədri Şamil Mirzəyev. Camal Mustafayev dövrünün tanınmış maarifçi və xeyriyyəçisi. Camal Mustafayevin qızı filosof Şükufə Mirzəyeva, Ceyhun Mirzəyev, Cəmil Mirzəyev, Orxan Camal. Azərbaycanın hərbi naziri general Murtuz Quliyev, Dramaturq, Azərbaycanın əməkdar artisti Məcid Şamxalov (məşhur "Qaynana" filminin müəllifi). Tarzən Qurban Pirimov, xalq artisti Sara Qədimova, Səxavət Məmmədov və onların bu gün də neçə-neçə övladları Azərbaycanı dövlət qurumlarında xaiqının xidmətindədirlər.

ƏDƏBİYYAT

1. Allahmanlı M. Aşıq Valehin sənət dünyası. Bakı: 1991
2. Azərbaycan aşıqları və el şairləri. I cild, (tərtib edənı: Ə. Axundov) Bakı: "Elm" 1983
3. Aşıq Valeh. Alçaqlı ucalı dağlar. Toplayıb tərtib edənler: Famil Mehdi, Aşıq Xaspolad Mirzəyev. Gənclik, Bakı: 1970
4. Aşıq Xaspolad. Taleh və Həqiqət. Bakı: Yazıcı, 1990
5. Əfəndiyev P. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı. Bakı: 1992.
6. Кочерлинский Ф. Песня Валеха. // СМММПК//, выпуск 41, Тифлис, 1910,
7. Köçərli F. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi materialları. Bakı: 1925

8. Nəbiyev B. Görkəmli tənqidçi və ədəbiyyatşünas (F. Köçərlinin həyat və yaradıcılığı). Bakı: "Qızıl Şərq", 1963
9. Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа. В 46-ти вып. Вып. XIII., Тифлис: 1892
10. S.H. Orucova. Azərbaycan folklorunun toplanma, tərcümə və nəşr problemləri (QƏXTMT-SMOMPK-un materialları əsasında). Bakı: "Elm və təhsil" 2012, 536
11. S.H. Orucova. Azərbaycan folklor materiallarının XIX əsrdə toplanılması, rus dilinə tərcüməsi və nəşri problemləri (SMOMPK-un materialları əsasında). Filologiya üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya işi. Bakı: 2013
12. Rüstəmzadə R. Aşıq Valehin həyat və yaradıcılığı. "Kirovabad kommunisti" qəzeti. 15 sentyabr 1990 İnfomator - söyləyici
13. Aşıq Xaspoladın arxivindən. Ağdam rayonu, Abdal-Güləblı kənd sakini. (1919-2000)
14. Mehdiyeva Rübabə Allahverdi qızı. (1950). Aşıq Valehin nəslindəndir. Ağdam rayonu Güləblı kənd sakini. Qarabağ ermənilər tərəfindən işğal olunduğu üçün məcburi köçkün kimi Bakı şəhərində yaşayır. (1992-1993) (2020-ci ildə işğal altında olan torpaqlarımız azad edilmişdir)
15. Talıbova Aybəniz Şahmar qızı. (1954) Aşıq Valehin nəslindəndir. Ağdam şəhərində doğulub. Qarabağ ermənilər tərəfindən işğal olunduğu üçün məcburi köçkün kimi Bakı şəhərində yaşayır. (1992-1993)
16. Zərnigar. (doğum və ölüm tarixi məlum deyil) Aşıq Valehin nəticəsi (sinədəftər qadın olub babası Aşıq Valehin şeirlərini hafizəsi güclü olduğu üçün yaddaşında yaşadırmış). Güləblı kəndinin "Kalvallar" məhəlləsində yaşayıb dünyasını dəyişib, kənd qəbiristanlığında dəfn olunub.

NABIYEVA ALMARA VEZIR

Phd. in Philology

SUMMARY

Ashugh Environment of Karabakh in the 18th century

The 18th century is characterized by the emergence of serious and rather important situations in the socio-political, literary and cultural life

of Azerbaijan. Although, starting from the depths of the Middle Ages, the historical process is observed with the presentation of all moments and various trends in a certain direction, it also highlights the national identity, which will go parallel to this process, but on a different level. In this century, the process that stemmed from the Turkic epic thinking, the general dynamic flow of ethnocultural consciousness, manifests itself in all its details also in the literary and cultural environment of Karabakh. What is happening within the palace environment of Karabakh, as well as around it, acts as a cultural code, which is also closely related to the concept of national identity of Vagif. This is based on what unites the epic, dastan and poet. M.P. Vagif and M.V. Vidadis seem to be the code of words and thoughts of this stage of artistic development. Another line of ashug creativity of the ashug environment of Karabakh in the 18th century was realized by ashugValekh from the town of Gulably, located not far from the Shusha gorge. The rich creative destiny of the master, the environment, the orientation of the historical artistic development towards this creative potential at the local and national levels show that this environment is the brightest period in all respects, which also created conditions for typological approaches.

Key words: literary environment of Karabakh, XVIII century, Gulably Ashig Valeh, Abdal Ashig Samed, Ashig Ganbar, epic “Valekh and Zarnigar”.

